

Organizační dynamika:

- ▶ Cyklická síť se symetrickými spoji (tj. libovolný neorientovaný graf)
- ▶ Množinu všech neuronů značíme N
- ▶ označme ξ_j vnitřní potenciál a y_j výstup (stav) neuronu j
- ▶ stav stroje: $\vec{y} \in \{-1, 1\}^{|N|}$.
- ▶ označme w_{ji} *reálnou* váhu spoje od neuronu i k neuronu j .
- ▶ žádný neuron nemá bias a předpokládáme $w_{jj} = 0$ pro $j \in N$.

Boltzmannův stroj - opakování

Aktivní dynamika: Stavby neuronů jsou iniciálně nastaveny na hodnoty z množiny $\{-1, 1\}$, tj. $y_j^{(0)} \in \{-1, 1\}$ pro $j \in N$.

V t -tém kroku aktualizujeme náhodně vybraný neuron $j \in N$ takto: nejprve vypočteme vnitřní potenciál

$$\xi_j^{(t-1)} = \sum_{i \in j_{\leftarrow}}^n w_{ji} y_i^{(t-1)}$$

a poté náhodně zvolíme hodnotu $y_j^{(t)} \in \{-1, 1\}$ tak, že

$\mathbf{P}[y_j^{(t)} = 1] = \sigma(\xi_j^{(t-1)})$ kde

$$\sigma(\xi) = \frac{1}{1 + e^{-2\xi/T(t)}}$$

Parametr $T(t)$ se nazývá **teplota** v čase t .

Boltzmannův stroj - opakování

- ▶ Velmi vysoká teplota $T(t)$ znamená, že $\mathbf{P}[y_j^{(t)} = 1] \approx \frac{1}{2}$ a stroj se chová téměř náhodně.
- ▶ Velmi nízká teplota $T(t)$ znamená, že buď $\mathbf{P}[y_j^{(t)} = 1] \approx 1$ nebo $\mathbf{P}[y_j^{(t)} = 1] \approx 0$ v závislosti na tom, jestli $\xi_j^{(t)} > 0$ nebo $\xi_j^{(t)} < 0$. Potom se stroj chová téměř deterministicky (tj. jako Hopfieldova síť).

Boltzmannův stroj - reprezentace rozložení

Cíl: Chceme sestrojít síť, která bude reprezentovat dané pravděpodobnostní rozložení na množině vektorů $\{-1, 1\}^{|N|}$.

Velmi hrubá a nepřesná idea: Boltzmannův stroj mění náhodně svůj stav z množiny $\{-1, 1\}^{|N|}$.

Když necháme B. stroj běžet dost dlouho s fixní teplotou, potom budou frekvence návštěv jednotlivých stavů nezávislé na iniciálním stavu.

Tyto frekvence budeme považovat za pravděpodobnostní rozložení na $\{-1, 1\}^{|N|}$ reprezentované B. strojem.

V adaptivním režimu bude zadáno nějaké rozložení na stavech a cílem bude nalézt konfiguraci takovou, že rozložení reprezentované strojem bude odpovídat zadanému rozložení.

Rovnovážný stav

Fixujeme teplotu T (tj. $T(t) = T$ pro $t = 1, 2, \dots$).

Boltzmannův stroj se po jisté době dostane do tzv. *termální rovnováhy*. Tj. existuje čas t^* takový, že pro libovolný stav stroje $\gamma^* \in \{-1, 1\}^{|N|}$ platí, že

$$p_N(\gamma^*) := \mathbf{P}[\vec{y}^{(t^*)} = \gamma^*]$$

splňuje $p_N(\gamma^*) \approx \frac{1}{Z} e^{-E(\gamma^*)/T}$ kde

$$Z = \sum_{\gamma \in \{-1, 1\}^{|N|}} e^{-E(\gamma)/T} \quad E(\gamma) = -\frac{1}{2} \sum_{i,j} w_{ij} y_i^\gamma y_j^\gamma$$

tj. Boltzmannovo rozložení

Pozn.: Teorie Markovových řetězců říká, že $\mathbf{P}[\vec{y}^{(t^*)} = \gamma^*]$ je také dlouhodobá frekvence návštěv stavu γ^* .

Toto platí *bez ohledu na iniciální nastavení neuronů!* Síť tedy reprezentuje rozložení p_N .

Problém: Tak jak jsme si jej definovali má Boltzmannův stroj omezenou schopnost reprezentovat daná rozložení.

Proto množinu neuronů N disjunktně rozdělíme na

- ▶ množinu **viditelných** neuronů V
- ▶ množinu **skrytých** neuronů S .

Pro daný stav viditelných neuronů $\alpha \in \{-1, 1\}^{|V|}$ označme

$$p_V(\alpha) = \sum_{\beta \in \{-1, 1\}^{|S|}} p_N(\alpha, \beta)$$

pravděpodobnost stavu viditelných neuronů α v termálním ekvilibriu bez ohledu na stav skrytých neuronů.

Cílem bude adaptovat síť podle daného rozložení na $\{-1, 1\}^{|V|}$.

Adaptivní dynamika:

Nechť p_d je pravděpodobnostní rozložení na množině stavů viditelných neuronů, tj. na $\{-1, 1\}^{|V|}$.

Cílem je nalézt konfiguraci sítě W takovou, že p_V odpovídá p_d .

Vhodnou mírou rozdílu mezi rozděleními p_V a p_d je relativní entropie zvážená pravděpodobnostmi vzorů (tzv. Kullback Leibler distance)

$$\mathcal{E}(\vec{w}) = \sum_{\alpha \in \{-1, 1\}^{|V|}} p_d(\alpha) \ln \frac{p_d(\alpha)}{p_V(\alpha)}$$

Boltzmannův stroj - učení

$\mathcal{E}(\vec{w})$ budeme minimalizovat pomocí gradientního sestupu, tj. budeme počítat poslounost vektorů vah $\vec{w}^{(0)}, \vec{w}^{(1)}, \dots$

- ▶ váhy v $\vec{w}^{(0)}$ jsou inicializovány náhodně blízko 0
- ▶ v ℓ -tém kroku (zde $\ell = 1, 2, \dots$) je $\vec{w}^{(\ell)}$ vypočteno takto:

$$w_{ji}^{(\ell)} = w_{ji}^{(\ell-1)} + \Delta w_{ji}^{(\ell)}$$

kde

$$\Delta w_{ji}^{(\ell)} = -\varepsilon(\ell) \cdot \frac{\partial \mathcal{E}}{\partial w_{ji}}(\vec{w}^{(\ell-1)})$$

je změna váhy w_{ji} v ℓ -tém kroku a $0 < \varepsilon(\ell) \leq 1$ je rychlost učení v ℓ -tém kroku.

Zbývá spočítat (odhadnout) $\frac{\partial \mathcal{E}}{\partial w_{ji}}(\vec{w})$.

Boltzmannův stroj - učení

Formálním derivováním funkce $\mathcal{E}$ lze ukázat, že

$$\frac{\partial \mathcal{E}}{\partial w_{ji}} = -\frac{1}{T} \left(\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{fixed} - \langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{free} \right)$$

- ▶ $\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{fixed}$ je průměrná hodnota $y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)}$ v termální rovnováze za předpokladu, že hodnoty viditelných neuronů jsou fixovány na počátku výpočtu dle rozložení p_d .
- ▶ $\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{free}$ je průměrná hodnota $y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)}$ v termální rovnováze bez fixace viditelných neuronů.

Celkově

$$\begin{aligned} \Delta w_{ji}^{(\ell)} &= -\varepsilon(\ell) \cdot \frac{\partial \mathcal{E}}{\partial w_{ji}} (\vec{w}^{(\ell-1)}) \\ &= \frac{\varepsilon(\ell)}{T} \left(\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{fixed} - \langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{free} \right) \end{aligned}$$

Boltzmannův stroj - učení

Pro výpočet $\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{fixed}$ proved' následující:

▶ Polož $\mathcal{Y} := 0$ a proved' následující akce q krát:

1. fixuj náhodně hodnoty viditelných neuronů dle rozložení p_d (tj. v průběhu následujících kroků je neaktualizuj)
2. simuluj stroj po t^* kroků

[Lepší způsob: simuluj stroj tak dlouho, dokud nedosáhne termální rovnováhy při nízké teplotě (zde je možné použít simulované žíhání, tedy pomalé snižování teploty).]

3. přičti aktuální hodnotu $y_j y_i$ k proměnné $\mathcal{Y}$.

▶ $\mathcal{Y}/q$ bude dobrým odhadem $\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{fixed}$ za předpokladu, že q je dostatečně velké číslo.

$\langle y_j^{(t^*)} y_i^{(t^*)} \rangle_{free}$ se odhadne podobně, pouze se nefixují viditelné neurony (tj. v kroku 1. se zvolí libovolný startovní stav a v následném výpočtu se mohou aktualizovat všechny neurony).

Pro upřesnění analytická verze:

$$\begin{aligned} \langle y_i^{(t^*)} y_j^{(t^*)} \rangle_{fixed} &= \\ &= \sum_{\alpha \in \{-1,1\}^{|V|}} p_d(\alpha) \sum_{\beta \in \{-1,1\}^{|S|}} \frac{p_N(\alpha, \beta)}{p_V(\alpha)} y_j^{\alpha\beta} y_i^{\alpha\beta} \end{aligned}$$

kde $y_j^{\alpha\beta}$ je výstup neuronu j ve stavu (α, β) .

$$\langle y_i^{(t^*)} y_j^{(t^*)} \rangle_{free} = \sum_{\gamma \in \{-1,1\}^{|M|}} p_N(\gamma) y_j^\gamma y_i^\gamma$$